

Права детета су људска права

Родитељски водич за децу са развојним сметњама

Овај Водич објављен је уз финансијску помоћ Европске уније. За његову садржину одговоран је искључиво „Центар за рану интервенцију код деце Полетарац” и она нужно не одражава званичне ставове Европске уније.

1. Захвалност

Изражавамо искрену захвалност Маријани Матејевић и Јовани Коцић на посвећености и труду у изради овог Водича.

Такође, Дубоко смо захвални Ужичком центру за права детета на овој прилици да допринесемо значају раног развоја деце кроз заједнички рад.

Зајечар, октобар 2025.

2. Увод

Родитељство је изазов, а бити родитељ деце са развојним сметњама захтева додатну подршку и снагу. Родитељи се често сусрећу са недостатком информација, системска решења за рану интервенцију нису у потпуности развијена. Овај водич је осмишљен да вам пружи смернице, охрабрење и информације које ће вам помоћи да се крећете кроз изазове и осигурате да ваше дете добије најбоље могуће подстицаје.

3. Садржај:

1. Захвалност
2. Увод
3. Садржај
4. Одступање у развоју у односу на календарски узраст детета
5. Развојна мапа од 1. до 7. године живота
6. Алати за родитеље деце са развојним сметњама
7. Алати за стручњаке деце са развојним сметњама
8. Закључак

4. Одступање у развоју у односу на календарски узраст детета

Шта је развојно одступање?

Ако приметите да се развој вашег детета разликује од онога што се очекује за његов календарски узраст, потребно је да потражите стручну помоћ. Развојне мапе служе као оквирни показатељи шта се за који узраст очекује у доменима грубе и fine моторике, комуникације, когниције и социјализације. Важно је нагласити да свако дете има свој јединствени темпо развоја. Ипак, препознавање одступања је први корак ка добијању подршке.

Кораци које треба предузети

1. **Разговарајте са педијатром:** Ваш педијатар је прва контакт особа. Он прати раст и развој вашег детета и до 3.године види дете 12 пута на редовним систематским прегледима.
2. **Затражите мишљење мултидисциплинарног тима:**
3. **Дефектолог:** Процењује потенцијале и способности детета.
4. **Психолог:** Процењује когнитивне и емоционалне аспекте развоја.
5. **Неуролог:** Процењује неуролошки развој.

Савет: Важно је да се информисете, разговарате са стручњацима и прихватите стање детета како бисте му што боље помогли.

Почните са раном интервенцијом: Уколико се утврди одступање, започните терапијске процедуре. Рана интервенција и подстицање развоја код куће могу значајно утицати на напредак детета.

5. Развојна мапа од 1. до 7. године

1 година

- **Груба моторика:** Стаје самостално, хода уз придржавање, неки прве самосталне кораке.
- **Фина моторика:** Узима мале предмете (грашак, грожђе) палцем и кажипрстом.
- **Комуникација и говор:** Изговара једноставне речи попут „мама“, „тата“. Користи гестове, попут махања „па-па“.
- **Социјално-емоционални развој:** Стидљив је са странцима, показује наклоност према познатим људима.

2 године

- **Груба моторика:** Хода самостално и сигурно. Трчи, пење се уз степенице, шутира лопту.
- **Фина моторика:** Склапа 2-4 коцке.
- **Комуникација и говор:** Формира реченице од 2-4 речи. Има око 50 речи у речнику.
- **Социјално-емоционални развој:** Имитира друге, најчешће одрасле и старију децу. Може имати испаде беса..

3 године

- **Груба моторика:** Хода уз и низ степенице стављајући једну ногу на сваку степеницу.
- **Фина моторика:** Држи бојицу користећи палац и кажипрст. Црта круг и линије.
- **Комуникација и говор:** Разуме и користи граматичка правила. Реченице постају сложеније.
- **Социјално-емоционални развој:** Игра се са другом децом. Може да сачека свој ред у игри.

4 године

- **Груба моторика:** Скаче на једној нози, вози трицикл.
- **Фина моторика:** Сече маказама. Црта човека са 2-4 дела тела.
- **Комуникација и говор:** Препричава приче. Користи сложеније граматичке конструкције.
- **Социјално-емоционални развој:** Игра маштовите игре са другима.

5 година

- **Груба моторика:** Хоће да ради компликоване ствари са телом - нпр. да хода уназад.
- **Фина моторика:** Везује пертле. Препознаје слова и бројеве.
- **Комуникација и говор:** Учествоје у дужим разговорима. Користи будуће и прошло време.
- **Социјално-емоционални развој:** Поштује правила. Воли да се договара са вршњацима.

6 година

- **Груба моторика:** Вози бицикл са два точка. Скоче преко ужета.
- **Фина моторика:** Пише слова и бројеве.
- **Комуникација и говор:** Користи сложеније реченице. Објашњава своја размишљања.
- **Социјално-емоционални развој:** Свестан је осећања других и реагује на њих.

7 година

- **Груба моторика:** Има добру координацију, може да уради сложеније спортске активности.
- **Фина моторика:** Пише слова и речи уредно.
- **Комуникација и говор:** Комуницира са вршњацима на врло развијеном нивоу.
- **Социјално-емоционални развој:** Поштује правила, разуме последице свог понашања. Почиње да развија критичко размишљање.

6.Алати за родитеље деце са сметњама у развоју

У кућним условима, родитељи могу у многоме допринети развоју детета са сметњама користећи различите стратегије засноване на игри, рутини и подршци. Стручњаци помажу родитељима и нуде различите стратегије усмерене и прилагођене индивидуалним потребама детета. Прилагођавање активности индивидуалним потребама детета је кључно за постизање најбољих резултата.

Активности и алати за стимулацију развоја

- **Монтесори активности:** Корисне су за децу са сметњама у развоју, јер подстичу развој финих моторичких вештина и самосталности. Могу се спроводити користећи једноставне материјале из домаћинства.
- **Едукативне играчке:** Прилагођене деци са посебним потребама, помажу у развоју различитих способности.
- **Терапија игром:** Коришћење терапије игром може помоћи деци са сметњама у контролисању осећања и стицању самопоуздања.

Важне стратегије

- **Стварање рутине:** Успостављање јасне дневне рутине пружа детету осећај сигурности и предвидљивости. Дефектолози и психолози често наглашавају важност доследности у рутини.
- **Комуникација и пажња:** Усмеравање пажње детета на активности и пружање подршке су темељ за квалитетну породичну бригу и стимулацију развоја.

Извори подршке и информација

- **Уницеф Србија:** Нуди "Кутак за игру" са идејама за активности, као и публикације са информацијама о правима и подршци за децу са сметњама у развоју.
- **Центри за дефектологију:** Често пружају савете родитељима и нуде материјале за рад код куће, посебно у вези са поремећајима комуникације.

Прилагођавање активности и стрпљење кључни за успех. Важно је фокусирати се на индивидуалне потребе и напредак детета, не поредећи га са другима.

7.Алати за стручњаке деце са развојним сметњама

Стручњаци у раду са децом са развојним сметњама користе широк спектар алата, од стандардизованих тестова до дигиталних апликација и терапеутске опреме, како би што боље проценили дететов развој, поставили циљеве и применили терапијске интервенције.

Инструменти за процену развоја

1. **Упитници о узрасту и стадијумима (Ages and Stages Questionnaires - ASQ):** Инструмент за скрининг који се користи за процену развоја комуникације, грубе и fine моторике, решавања проблема и лично-социјалних вештина.
2. **Модификовани упитник за рано откривање аутизма код мале деце (M-CHAT):** Користи се за скрининг ризика од поремећаја из спектра аутизма код деце од 16 до 30 месеци.
3. **Тестови за процену говора и језика:** Постоје различити специфични тестови за процену разумевања и продукције говора.

Терапеутска опрема и играчке

1. **Сензорна опрема:** Сензорне лопте, тунели, фибер оптичке лампе и тешке прслукe користе се за регулацију сензорног система.
2. **Адаптивна опрема:** Баланс тренери, скутери, и друга опрема која помаже у развоју равнотеже, координације и снаге.
3. **Едукативне и терапеутске играчке:** Поставке за игре улога, слагалице, блокови и друге играчке које подстичу развој моторичких вештина и социјалну интеракцију.

8. Закључак

Циљ је да свако дете добије подршку од самог почетка

Свеобухватан закључак је да је **рана интервенција**, заснована на индивидуалним потребама детета и стручном вођењу, кључна за постизање најбољих развојних исхода. Крајњи циљ је да свако дете са сметњама у развоју добије подршку од самог почетка, како би се унапредио квалитет живота, уз укљученост и оснаживање породице.

Кључне тачке

- **Рано препознавање и акција:** Потенцијал за развој мозга је највећи у првим годинама живота. Рано препознавање сметњи и брза реакција су од пресудног значаја. Рана интервенција, која је најзначајнија у првим годинама живота, значајно ублажава тешкоће.
- **Стручно вођење:** Стручњаци (дефектолози и психолози) играју незаменљиву улогу. Они пружају смернице, врше процену и креирају индивидуалне планове, користећи широку палету алата и метода. Њихово знање и искуство омогућавају родитељима да раде са децом на најефикаснији начин.
- **Холистички приступ:** Подршка не треба да се фокусира само на дете, већ и на целу породицу. Оснаживање родитеља кроз саветовање и едукацију омогућава им да пруже најбољу могућу подршку у кућном окружењу. Квалитетна породична брига је темељ за стимулацију и социјално-емоционални развој.
- **Тимски рад:** Успех зависи од мултисекторске сарадње. Интердисциплинарни тимови (здравство, социјална заштита, образовање) морају заједно да раде како би обезбедили интегрисане услуге.
- **Инклузија:** Циљ је не само третирати сметње, већ и припремити дете за инклузивно образовање и интеграцију у друштво. Кроз одговарајућу подршку, деца са сметњама могу успешно да се укључе у вртиће и школе, што доприноси развоју њихових социјалних вештина.

Укратко, рана подршка је комплетан систем који укључује стручњаке, породицу, образовање и друштво. Њен циљ је да пружи најбољи могући старт сваком детету, без обзира на његове развојне потешкоће.